

מאמר רני ושמחי גו' – ה'תשכ"ז

מאת
כבוד קדושת
אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן
מליובאוויטש

בלתי מוגה

יוצא לאור לשי"פ בהעלותך, כ"א סיון, ה'תשס"ו

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושש לבריאה
מאה ושלוש שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

החתן הרה"ת ר' יעקב הלוי והכלה מרת רבקה פראדל שיחיו

קליין

ליום חתונתם בשעה טובה ומוצלחת

טו"ב סיון, ה'תשס"ו

ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' ירחמיאל בנימין הלוי וזוגתו מרת לאה שיחיו קליין

מרת העניא חאשא שתחי' שוסטערמאן

הרה"ת ר' משה וזוגתו מרת העניא יהודית שיחיו לאזאר

מרת דבורה שתחי' שטינמץ

ב"ה.

בשורה טובה למבקשי ה'

ב"ה ות"ל זכינו שבימים אלו הגיע מבית הכורך הספר

תורת מנחם – התוועדויות כרך ל

כולל המאמרים והשיחות מש"פ בשלח, י"א שבט
עד ש"פ בהר-בחוקותי, מבה"ח סיון ה'תשכ"א

ניתן להשיג בחנויות הספרים קה"ת:

באה"ק: 018-9606-03 בארה"ב: 718-778-0226

בן ניתן להשיג את הכרכים א – כט

ובן את סדרת ההתוועדויות

תשמ"ב – תשנ"ב (43 כרכים)

©

Published and Copyright 2006 by
VAAD HANOCHOS BLAHAK

788 Eastern Parkway Suite #408

Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610 • Fax. (718) 778-5776

E-mail: info@lahak.org

Internet: <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

5766 • 2006

Printed in the United States of America

נדפס בדפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

Tel. (718) 604-2610 Fax. (718) 778-5776

סדר ועימוד בתכנת „תג". הפצה בארצות-הברית: (718) 735-4585

דהנה, כללות הענין דנרות חנוכה הוא להאיר את החושך, שלכן, זמן הדלקתם הוא משתשקע החמה, עד שתכלה רגל מן השוק, ועד כמה, עד דכליא רגלא דתרמודאי⁶⁸, תרמוד אותיות מורדת⁶⁹, ובזה גופא מורה רגלא דתרמודאי על המדריגה הכי תחתונה, אך ע"י נרות חנוכה פועלים שיהי' כליא רגלא דתרמודאי, היינו, שגם המדריגה הכי תחתונה תתהפך לקדושה⁷⁰. והענין בזה, דעם היות שנרות חנוכה תקנום חכמים בגלל נרות המקדש, היינו, ששרשם ומקורם הו"ע נרות המקדש (וע"ד ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא⁷¹), מ"מ, יש בהם מעלה יתירה לגבי נרות המקדש (ע"ד מארז"ל⁷² ערבים וחביבים ד"ס יותר מיינה של תורה), שנרות המקדש היו מאירים רק בזמן הבית, ואילו נרות חנוכה מאירים גם בזמן הגלות, היינו, שיש בהם הכח להאיר את חשכת הגלות, שענין זה נמשך מבחי' והוי' יגי' חשכי⁷³, הוי' בתוספת וא"ו⁷⁴. וזהו גם הטעם שנרות המקדש הם במספר שבע, משא"כ נרות חנוכה הם במספר שמונה, וע"ד החילוק בין כינור ביהמ"ק של שבעה נימין לכינור של ימות המשיח של שמונה נימין⁷⁵, וכמבואר בתשובת הרשב"א⁷⁶ גודל מעלת מספר שמונה שמורה על בחי' שלמעלה מהשתלשלות. ובזה נכלל גם המעלה דמספר עשר, שהרי בינה (ספירת השמינית) כוללת ג' רישין⁷⁷. וכן הוא בעבודת כאו"א מישראל, שדוקא ע"י עבודתו בהמשכה למטה, שהו"ע הצדקה, נעשה תכלית העילוי, החל מהגאולה הפרטית שלו, ועי"ז גם הגאולה הכללית, פדאני לי ולבני מבין אומות העולם, בביאת משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד הקיצו ורננו שוכני עפר⁷⁸.

בס"ד.

פתח דבר

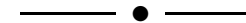
לקראת ש"פ בהעלותך, כ"א סיון, הננו מוציאים לאור מאמר ד"ה רני ושמחי גו' שנאמר בהתוועדות ש"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשכ"ז – הנחה בלתי מוגה.

*

ויה"ר שנוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ט"ו סיון, ה'תשס"ו
מאה וארבע שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע
ברוקלין, נ.י.

(68) שבת כא, ב.
(69) עמק המלך שער קרית ארבע ר"פ קיא (קח, א). קה"י ערך תרמוד.
(70) ראה אוה"ת חנוכה ח"ה תתקמא, ב ואילך. סה"מ תר"ל ע' מז. ובכ"מ.
(71) ראה תענית ט, א. זח"ג רכא, א.
(72) ראה ע"ז לה, א. ירושלמי שם פ"ב ה"ז. ועוד.
(73) שמואל-ב כב, כט.
(74) ראה תו"א מקץ לד, א. מא, א. ובכ"מ.
(75) ערכין יג, ב.
(76) ח"א ס"ט.
(77) ראה עץ חיים שער מו (שער כסא הכבוד) פ"א.
(78) ישעי' כו, יט.

עד הכתר⁵⁹, ועד לפנימיות הכתר⁶⁰, שמצד זה נעשית החביבות דבחי' בת עוד יותר מבחי' אחותי ואמי, שלע"ל תתעלה להיות בבחי' אשת חיל עטרת בעלה, ויתירה מזה, כמ"ש⁶¹ נקבה תסובב גבר, היינו, שתהי' לא רק בבחי' עטרה שעם היותה מקיף על הראש הרי היא בסמוך אל הראש, בחי' מקיף הקרוב, אלא גם תסובב גבר, בבחי' ריחוק, שהו"ע מקיף הרחוק⁶². וכן הוא גם בג' הקוין תורה עבודה וגמ"ח (שהם ג' הענינים דאמי אחותי ובתי), שעיקר העילוי הוא ע"י גמ"ח דוקא, שהו"ע ההמשכה למטה ביותר, עד לבחי' המלכות, שע"י דוקא מגיעים לבחי' הכתר, כמשנת"ל בפירוש פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד.

(ז) **ויש** להוסיף בביאור מעלת הצדקה, שעל ידה נעשית עליית המלכות, דהנה, אף שעיקר הענין דעליית המלכות יהי' לעתיד לבוא, הרי ענין זה נעשה ונפעל ע"י מעשינו ועבודתנו עתה דוקא. ובענין זה יש מעלה מיוחדת במצות הצדקה שהיא מהמצוות שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב⁶³, וכמ"ש הרמב"ם⁶⁴ שכשיעשה האדם המצוות התלויות בתועלת בני אדם זה עם זה (שכולם נכללות בגמ"ח), תחשב לו לצדקה בעוה"ב לפי שעשה המצוות (ציווי הקב"ה), וימצא טובה בעוה"ז בעבור שנהג מנהג הטוב בין בני אדם, והיינו, לפי שבמצוות אלו ישנו טוב כפול, טוב לשמים וטוב לבריות⁶⁵. וכיון שבמצות הצדקה ישנו הן פירותיהם בעוה"ז והן הקרן קיימת לעוה"ב, לכן אתי שפיר שעל ידה נעשה ונפעל עתה הענין דעליית המלכות שעיקרו יהי' לע"ל. ויש לומר, שכן הוא גם בנוגע לגילוי החסידות ב"ט כסלו, שזהו מ"ש רבינו הזקן⁶⁶ שגאולתו היתה ביום ג' שהוכפל בו כי טוב, שענין הכפל דכי טוב הוא טוב לשמים וטוב לבריות, ולכן, אף שעיקר הגילוי דפנימיות התורה יהי' לעתיד לבוא, מ"מ, הנה גם עתה ישנו הגילוי דפנימיות התורה בתורת החסידות⁶⁷.

(ח) **ויש** לקשר כהנ"ל עם ימי חנוכה, שגם בהם מודגשת מעלת ההמשכה למטה ביותר, שע"י דוקא באים לתכלית העילוי.

(59) לקו"ת מסעי צו, ב.
 (60) תו"ח נח סה, ב.
 (61) ירמי' לא, כא.
 (62) ראה שער האמונה לאדמו"ר האמצעי ספ"ג (נו, ב). פל"ה (ס, א).
 (63) ריש פאה.
 (64) פיהמ"ש שם.
 (65) קידושין לט, ב ואילך ובפרש"י.
 (66) אגרות קודש שלו ח"א ע' צח ואילך.
 (67) חסר קצת (המור"ל).

בס"ד. ש"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

רני ושמחי בת ציון¹. ומדייק רבינו הזקן (בעל השמחה והגאולה די"ט כסלו) בתו"א ד"ה זה, מהו ענין רני ושמחי², דלכאורה הרי זה כפל לשון. וגם, למה נקראת כנסי' בשם בת דוקא³. ומביא על זה מ"ש במדרש⁴ משל למלך כו' לא זו מחבבה עד שקראה בתי כו', לא זו מחבבה עד שקראה אחותי כו' לא זו מחבבה עד שקראה אמי, ומסיים⁵, שלע"ל כתיב רני ושמחי בת כו', שבחי' בת תעלה ביתר שאת, להיות בבחי' אשת חיל עטרת בעלה⁶. והיינו, שתכלית החביבות היא בשם בת דוקא, שזהו"ע בת ציון.

(ב) **ויש** לקשר זה עם מ"ש⁷ פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברכים היו עמדי, שבפסוק זה נרמזו ג' הקוין תורה עבודה (תפלה) וגמ"ח, כפי שדרשו על זה בגמרא⁸ אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם, כי, ג' הקוין תורה עבודה וגמ"ח הם ג' הענינים דאמי אחותי ובתי⁹. וכשם שבג' הענינים דאמי אחותי ובתי הנה תכלית החביבות היא בבחי' בת, כמו"כ בג' הקוין תורה עבודה וגמ"ח הנה העיקר הוא הענין דגמ"ח, שהרי ידוע שכללות המצוות נקראים בשם צדקה, וכמרומז גם בזה שישראל נקראים צדיקים, כמ"ש¹⁰ ועמך כולם צדיקים, שזהו מצד קיום המצוות שישנו בכל ישראל, כמארז"ל¹¹ אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, הנה אף שצדקה היא מצוה אחת, ומלבדה ישנם עוד ריבוי מצוות, מ"מ, השם שבו נקראים כל ישראל בגלל קיום המצוות הוא

(1) זכרי' ב, יד. — התחלת ההפטרה מהרש"א שם. הובאו באוה"ת (יהל אור) דשבת חנוכה.
 (2) תו"א מקץ לו, סע"ד.
 (3) שם, א.
 (4) שמור"ס ס"פ פקודי. שהש"ר ספ"ג.
 (5) שם, ד.
 (6) משלי יב, ד.
 (7) תהלים נה, יט.
 (8) ברכות ח, רע"א. ראה רשב"א וחדא"ג.
 (9) ראה גם ד"ה רני ושמחי דש"פ בהעלותך (לקמן ע' . . . תו"מ סה"מ סיון ע' שנה). ד"ה זה דש"פ מקץ, שבת חנוכה תשמ"א.
 (10) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלקי.
 (11) חגיגה בסופה. וש"נ.

שלא שייך בזה הבנה והשגה. ופי' הג', עד מלשון עדי וקישוט, כי, הכתר הוא תכשיט שע"ג הראש.

וזהו פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד, היינו, שע"י הצדקה שהו"ע ההמשכה למטה ביותר, בבחי' אביונים, נעשה העילוי דבחי' עד (לעד), ככל ג' הפירושים שבזה, ענין הנצחיות, הענין דעד פה תבוא, והענין דעדי וקישוט, כפי שהם בבחי' הכתר, ובכתר גופא לא רק חיצונית הכתר, אלא גם פנימיות הכתר⁵². וזהו גם מ"ש בסיום הכתוב וקרנו תרום בכבוד. והענין בזה, כמבואר בביאורי הזהר פ' במדבר⁵³ שהקרן הוא כמו נקודה שאינה בגדר שטח כלל, וכמו שאומרים קרן דרומית מזרחית, שהרי איזה שטח שיהי' שייך הוא לא' הדפנות, הדרומית או המזרחית, ואילו הקרן זוית אין לה שום שטח מקום כלל, וכמו נקודה שהיא בציוור המחשבה, אבל בגשמיות אינה תופסת מקום כלל. וענינו בספירות הוא ספירת המלכות דלית לה מגרמה כלום. וזהו קרנו תרום בכבוד, שע"י ההמשכה לבחי' המלכות (קרן), נעשה העלי' (תרום) לבחי' הכתר ועד לפנימיות הכתר, שזהו"ע הכבוד⁵⁴, ובזה גופא מדייק בכבוד, ב' כבוד, דקאי על ב' הבחינות דכבוד, כבוד נברא וכבוד נאצל⁵⁵. וכללות הענין בזה, שדוקא ע"י ההמשכה למטה ביותר (פזר נתן לאביונים), באים לתכלית העילוי דבחי' הכתר (צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד). וזהו גם כללות הענין שע"ל יפוצו מעינותיך חוצה (ענינו של י"ט כסלו⁵⁶), חוצה דייקא, דהיינו עד לדרגות הכי תחתונות, ודוקא עי"ז לוקחים את האבן היקרה שבכתר המלך (כידוע המשל של רבינו הזקן משחיקת האבן היקרה שבכתר המלך בשביל רפואת בן המלך, וכידוע הסיפור שע"י משל זה בטלה הקפיידא שנתעוררה על המגיד⁵⁷), שהו"ע פנימיות נכתר.

(ו) **וזהו** גם מ"ש רני ושמחי בת ציון. דהנה, רני ושמחי הוא כדאיתא בזהר⁵⁸ שמחה בצפרא ורננא ברמשא, שהם ב' הקוין דימין ושמאל. ובת (ציון) קאי על ספירת המלכות, שהיא בקו האמצעי, שעולה

(52) ראה גם אוה"ת ויגש ח"ה תקפה, ב. ואילך.
 (53) לאדמו"ר האמצעי — קמד, סע"ג
 ואילך.
 (54) ראה לקו"ת אמור לר, ד. נשא כט, ב. ואילך. ועוד.
 (55) שם שה"ש מז, ב.
 (56) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 112

צדיקים דוקא, מלשון צדקה (כמו שהקב"ה נקרא בשם צדיק, לפי שצדקות אהב¹²), כיון שכל המצוות נקראים בשם צדקה¹³. ונמצא, שאף שישנם ג' קוין, תורה שהיא קו האמצעי, עבודה (תפלה) קו השמאל, וגמ"ח קו הימין, מ"מ, העיקר הוא הקו דגמ"ח, שכולל גם ב' הקוין דתורה ועבודה, כיון שצדקה היא כללות כל המצוות.

(ג) **ויובן** בהקדם ביאור מעלת הצדקה, דהנה, איתא בגמרא¹⁴ שאלו את שלמה בן דוד עד היכן כחה של צדקה, אמר להן, צאו וראו מה פירש דוד אבא, פזר¹⁵ נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד. והענין בזה, שמעלת הצדקה היא בענין ההמשכה למטה דוקא, וככל שתהי' ההמשכה למטה יותר תגדל יותר מעלת הצדקה, שזהו גם הדיוק שכחה של צדקה מודגש בפסוק פזר נתן לאביונים, אביונים דייקא, שהרי בעניות יש כמה דרגות, עני דל וכו'¹⁶, והדרגא היותר תחתונה היא אביון, שתאב לכל דבר¹⁷, היינו, שכיון שאין לו מאומה, לכן הוא תאב לכל דבר (כי, כאשר יש לו דבר מה, הרי אינו תאב לדבר זה, וא"כ, אי אפשר לומר שהוא תאב לכל דבר), ולכן עיקר מעלת הצדקה היא נתן לאביונים, כיון שע"י ההמשכה היא למטה ביותר. וזהו גם מ"ש¹⁸ מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון (כפי שאומרים בהלל), היינו, שגבי דל נאמר רק מקימי מעפר, ולא מאשפות, כפי שנאמר באביון, דאף שגם עפר הוא מדריגה תחתונה, הרי אשפות היא מדריגה תחתונה עוד יותר. ובענין זה היא עיקר מעלת הצדקה, שתהי' ההמשכה לאביון שהוא למטה מטה ביותר, כדי לפעול מאשפות ירים אביון. וענינו בספירות, שדל הוא בחי' היסוד (כמבואר בהדרושים¹⁹ עה"פ²⁰ העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט), ואביון הוא בחי' המלכות דלית לה מגרמה כלום²¹. והכוונה היא שתהי' ההמשכה עד למטה מטה ביותר, בבחי' המלכות, שתתעלה בתכלית העילוי.

(ד) **וביאור** הענין, דהנה, על הפסוק פזר נתן לאביונים איתא בזהר²² מאי פזר כד"א²³ יש מפזר ונוסף עוד. וכמ"ש הצמח צדק

(12) תהלים יא, ז.
 (13) ראה לקו"ת מסעי צא, א. שה"ש טז, האמצעי נד, ג. ולאדמו"ר הצ"צ — ח"ב ע' תתלב ואילך.
 (14) ב"ב יו"ד, ב.
 (15) תהלים קיב, ט.
 (16) ויק"ר פל"ד, ו.
 (17) פרש"י כג, ו. ראה טו, ד. תצא כד, יד.
 (18) תהלים קיג, ז.
 (19) ביאורי הזהר תשא — לאדמו"ר האמצעי נד, ג. ולאדמו"ר הצ"צ — ח"ב ע' תתלב ואילך.
 (20) תשא ל, טו.
 (21) זהר ח"א קפא, א. רמט, ב. ח"ב ריח, ב. עין חיים שער ו (שער העקודים) פ"ה.
 (22) ח"ג קנג, ב.
 (23) משלי יא, כד.

בהגהותיו²⁴ לד"ה וישב יעקב שכתו"א²⁵ [בביאור הענין דארץ כנען בקדושה, שכנען פירושו וסחר, כמ"ש²⁶ כנען בידו מאזני מרמה, עד"מ כמו הסוחר שמפזר ממון כסף וזהב ומוציאם מרשותו כדי להרויח ולהשתכר וכל עיקר כוונתו להיות מפזר ונוסף עוד, וכן הוא ענין המסחר שבירידת הנשמה למטה, להיות מפזר ונוסף עוד ע"י בירור המטה (כמשנת"ל²⁷)] ועיין מענין יש מפזר ונוסף עוד בזהר (הנ"ל), ונתבאר בד"ה פזר נתן לאביונים²⁸.

והענין בזה, דהנה, בזה שם הקשה: האי קרא (יש מפזר ונוסף עוד) הכי מבעי לי' יש מפזר ויוסף עוד (בלשון עתיד, ע"ד מארז"ל²⁹ עשר בשביל שתתעשר), מאי ונוסף, אלא ההוא אתר דשרי ב"י מיתה הוא גרים לי' דיתוסף בחיים דלעילא כו', כל מאן דיהיב למסכני אתער אילנא דחיי לאוספא לההיא אילנא דמותא כו', והיינו³⁰, שע"ז מתברר מבחי' עה"ד טו"ר ונכלל בעה"ח. וזהו ונוסף עוד, הנו"ן מורה מה שנתעלה מבחי' נפילה כו' [והיינו, כדאיתא בברכות³¹ מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי, מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל, דכתיב³² נפלה לא תוסף קום בתולת ישראל, ומסיים שם, אפילו הכי חזר דוד וסמכן ברוח הקודש, שנאמר³³ סומך הוי' לכל הנופלים]. וזהו פזר נתן לאביונים, היינו, שהכוונה היא שתהי' ההמשכה למטה מטה ביותר, לאביונים דוקא, כדי להיות מפזר ונוסף (בנו"ן) עוד, היינו, שתהי' העלי' מבחי' הנפילה, שגם המטה מטה יתהפך לקדושה, ועי"ז יהי' תוספת חיות, היינו, שתהי' החיות לא רק מבחי' עץ החיים, שעז"נ³⁴ ואכל וחי לעולם, אלא שיתוסף חיות גם ע"י הפיכת אילנא דמותא, וכמו הענין דזדונות נעשו לו כזכיות³⁵, שגם הזדונות שהם היפך הקדושה (אילנא דמותא), יתהפכו לזכיות, קדושה (אילנא דחיי). וע"ד מ"ש פדה בשלום גו' כי ברבים היו עמדי, שפועלים על הרבים שיהיו עמדי³⁶, שזהו ע"ד מ"ש³⁷ גם אויביו ישלים

אתו, דאויביו קאי על הנחש³⁸, דא יצה"ר³⁹, שעל ידו נעשה בעולם ענין החטאים והמיתה, ומ"מ, ישלים אתו, מלשון שלום ומלשון שלימות, היינו, שמהפכים אותו לקדושה, וע"ד מ"ש⁴⁰ בכל לבבך בשני יצריך, שגם היצה"ר נתהפך לטוב [וכדאיתא בירושלמי⁴¹ שזוהי המעלה דאברהם שנאמר בו⁴² ומצאת את לבבו נאמן לפניך, לבבו דייקא, בשני ב' בית"ן, לגבי דוד שנאמר בו⁴³ ולכי חלל בקרבי, לפי שהרגו בתענית], ועד שגם הוא מסייע להשלים את העבודה לעשות לו ית' דירה בתחתונים⁴⁴.

ה) והנה ע"י העבודה דפזר נתן לאביונים נעשה העילוי דצדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד. והענין בזה, דהנה, הפירוש הפשוט בתיבת לעד הו"ע הנצחיות, כמו לעד ולעולמי עולמים. ונוסף לזה, הנה מבואר בלקו"ת פ' פקודי⁴⁵ שבתיתב עד [ומזה מובן גם בנוגע לתיבת לעד] יש ג' פירושים. פירוש הא', עד מלשון נצחיות, כנ"ל. פירוש הב', כמו עד פה תבוא⁴⁶ [ובזה גופא יש ב' אופנים, עד ועד בכלל, או עד ולא עד בכלל, כמבואר במק"א⁴⁷]. ופירוש הג', מלשון עדי וקישוט. ומבואר שם, שכל ג' הפירושים ישנם בבחי' הכתר. פי' הא', עד מלשון נצחיות (למעלה מהגבלת הזמן, ובמילא גם למעלה מהגבלת המקום, שהרי מקום וזמן שייכים זל"ז⁴⁸), כי, בחי' כתר היא למעלה מכל סדר ההשתלשלות, ולמעלה מכל ההגבלות, בחי' א"ס, שכשמו כן הוא, למעלה עד אין קץ. פי' הב', עד מלשון עד פה תבוא ותו לא, כי, בבחי' הכתר אין שום השגה כלל, והיינו, שכשם שהכחות הפנימיים שבאדם למטה הם מוגבלים, כמו"כ גם למעלה (שהרי כל הענינים דלמטה נשתלשלו מהן⁴⁹, מהענינים דלמעלה), שהע"ס הם מוגבלים, ואין להם השגה בבחי' הכתר שלמעלה מהשתלשלות, ואפילו החכמה שהיא ראשית הספירות, אין לה השגה בבחי' הכתר, וזהו שאמרו⁵⁰ סייג לחכמה שתיקה, סייג היינו המקיף לחכמה שהוא כתר, והוא בחי' שתיקה וביטול⁵¹, כיון

(24) אוה"ת וישב רנג, א.
 (25) ר"פ וישב.
 (26) הושע יב, ח.
 (27) רד"ה וישב יעקב דש"פ וישב כ"ף כסלו (לקמן ע' . . . תו"מ סה"מ כסלו ע' תנ).
 (28) במאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ז"ל ע' נז"ח (ועם הגהות הצ"צ — באוה"ת במדבר ח"ד ע' איתפו ואילך. ביאורה"ז ח"א ע' תסג ואילך. וראה גם ד"ה זה דש"פ וישב תשח"י (תו"מ חכ"א ע' רנ ואילך).

(38) ב"ר רפנ"ד.
 (39) זח"א לה, ב.
 (40) ואתחנן ו, ה. משנה ברכות נד, א. ספרי ופרש"י עה"פ.
 (41) ברכות פ"ט ה"ה.
 (42) נחמי' ט, ח.
 (43) תהלים קט, כב.
 (44) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז.
 (45) ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו.
 (46) ב"ר ספ"ג. ב"ר ספ"ג, ו. תניא רפ"ו.
 (47) ב"ר ספ"ג. ב"ר ספ"ג, ו. תניא רפ"ו.
 (48) ראה תניא שעהיה"א פ"ז. ובכ"מ.
 (49) תניא רפ"ג.
 (50) אבות פ"ג מ"ג.
 (51) לקו"ת בלק טט, א. ובכ"מ.